

Årsrapport 2025

Gudstjenesteudvalget og stiftspræsten for gudstjeneste og forkyndelse.

Udvalgsarbejdet:

I de forrige år har rapporten været en dato-for-dato-gennemgang af de tiltag, der har været i årets løb fra udvalget og fra mig som stiftspræst og uddannelseskonsulent.

Denne gang vil jeg nøjes med det mere overordnede plan. Dels for at undgå en ret kedelig og uoverskuelig opremsning – og dels fordi der ikke har været så meget at berette om i 2025.

Hvor vi efter Coronaepidemien håbede på en fornyet tilstrømning til vore tiltag, har de jo desværre vist sig at det ikke er gået fremad med deltagelsen, men snarere tværtimod. Det er tilsyneladende et forøget arbejdspress, manglende tid (eller hvad det nu er), der gør at det meste af dét vi planlægger enten aflyses, udskydes eller gennemføres med meget ringe deltagelse.

Fra de øvrige stiftspræstekolleger lyder det desværre til at være et generelt problem for alle udvalg, og ikke kun gudstjenesteudvalget.

De 3 biskoppelige arbejdsgruppers liturgirapporter, der kom i 2019, satte ellers gang i en god debat om gudstjenester, kirkelige handlinger og kirkens sakramenter. Tillige blev årene med Corona nærmest ét langt eksperimentarium, hvor der blevet prøvet en masse af med korte gudstjenester, gudstjenester på nettet og sociale medier og mange særegne liturgier.

Nu er biskopperne så gået videre i processen og har åbnet op for arbejdet med at nærme os en ”ny” ritualbog, baseret på 1992-ritualet, men med flere muligheder for variation.

Dertil kommer nedsættelsen af et ”Liturgisk forum”, hvor jeg i øvrigt som stiftspræst er dette forums ”ophæng” og kontakt i Viborg stift.

Og endelig har der just været konference om midtvejsrapporten vedr. dåbskommissionens arbejde med at udarbejde et nyt dåbsritual.

Vi er derfor meget opmærksomme på, at gudstjenester og liturgi igennem længere tid burde være i et godt momentum og flow - med gode muligheder for at ”smede mens jernet er varmt”. Men samtidig mærker vi også tydeligt en form for afmatning indenfor området. Den megen eksperimenteren har ikke ført til afgørende nye indsigter. Der er blevet ændret lidt hist og pist, men ikke ved grundsubstansen. Positivt kan der måske udtrækkes den lære af det, at ”grundliturgien”, der har vist sin holdbarhed gennem snart 2000 år, fortsat ser ud til at holde. Det lader således til, at en ændret liturgi indenfor de forskellige variationsmuligheder, ikke i sig selv gør den store forskel. Der er da også utallige eksempler på, at det nærmest ikke opdages, når der er ændret noget.

Der høstes flest positive kommentarer på ændring af form og sprog. Men sådanne ændringer kan sagtens ligge indenfor den liturgi, der allerede er i brug – og derfor er det måske mere den vej, vi skal være opmærksomme på.

Vi har i udvalget en fortsat diskussion om, hvordan vi kan hjælpe præster og menighedsråd til at få øget faglig indsigt når det gælder gudstjenesterne. Vores indtryk er, at der i menighederne og menighedsrådene er stor lyst og velvilje til at diskutere liturgi, men at mange holder sig tilbage, fordi de ikke synes de har forstand på det. Derfor har vi også to gange prøvet at lave et ”basis-kursus i liturgi for menighedsråd og kirkeligt ansatte”. Men det har strandet på for få tilmeldinger. Vi har også lavet nogle samtalekort, som f.eks. kan bruges til menighedsrådsmøder. De er til gengæld blevet en stor succes. Nedenfor er henvist til en video om brugen af dem. Men vi tror også, at hvis diskussionerne mere kommer til at dreje sig om form og sprog vil der måske være større engagement - fordi alle så vil kunne have en mening om det, uden at have ekspertviden. Det er i hvert fald noget vi i udvalget vil drøfte.

Til sidst: Der var i de fleste menigheder stor bekymring for, om vi efter Coronaepidemien kunne få folk tilbage til kirkerne. Men en forespørgsel om deltagelsen juleaften 2025 meldte om flere end nogensinde - og propfulde kirker. Andre småundersøgelser viser også, at den almindelige søndagshøjmesse synes at være velbesøgt mange steder, hvilket vi må glæde os over – men også fortsat skal arbejde for at fastholde.

Konkrete tiltag i 2025:

Som sagt i det forrige, har vi i udvalget ikke formået at holde ret mange kurser, som er blevet gennemført. Men her er en lille oversigt over det væsentligste:

Januar: Den årlige gudstjenestekonference i Løgumkloster, arrangeret af FUV. Denne gang var temaet: "Kroppen i gudstjenesten". Næsten hele udvalget havde heldigvis mulighed for at deltage. Det var en givende og veltilrettelagt konference med højt fagligt niveau og vi fik i udvalget lært hinanden endnu bedre at kende.

Februar: Vi havde en velbesøgt temadag om "Fortælling" v/ Flemming Kloster Poulsen. Hvordan fortæller vi de gode historier i Bibelen? Både for børn og konfirmander, men også som resumeer i prædikenen og ved andagter o.lign.

I februar havde vi ligeledes en velbesøgt kursusdag om repertoire for organister og kirkesangere v/ organist Tina Fenger og sanger Margrethe Smedegaard.

Marts: Fokusgruppemøde for organister

Højskoledag for nyansatte præster med Anne Birgitte Reiter om "Åndelig vejledning".

Deltagelse i konference i Uppsala om at lære at blive præst.

April: Fællesmøde i de af biskoppen nedsatte fokusgrupper og planlægning af fremtidig strategi.

Møde med Liturgisk Forum

Juni: Homiletisk kursusdag i Viborg stift. En heldag hvor formiddagen byder på arbejde med vielses- og begravelsestaler – og eftermiddagen er med "Prædikenbeskrivelse" hvor kursisterne prædiker for hinanden og derefter modtager feedback fra tilhørerne/kollegerne efter fastlagte regler. Det er et obligatorisk kursus for nyuddannede præster, men er åbent for alle – også erfarne præster.

Årsmøde for alle mentorer i stiftet, hvor jeg er tilrettelægger af dagens program og som regel selv står for noget af undervisningen og orienteringerne.

September: Stiftsmenighedsrådsstævne. Gudstjenesteudvalget var godt repræsenteret.

Vedr. gudstjenesteudvalgets nye video-serie:

Gennem det meste af 2025 har vi i udvalget brugt meget tid og mange forberedelser på at lave en lang række videoer om forskellige tiltag, der har med gudstjenesten og liturgien at gøre.

Tanken er at det er lettere at få set en kort video om et tema eller emne, end at komme afsted og deltage i et kortere eller længere kursus. Man får selvfølgelig ikke helt det samme ud af det, men vil få det helt basale at vide og kan derefter supplere med egne studier, hvis det er ønskeligt.

Videoerne er ligeledes lavet med henblik på at være til inspiration for præster, kirkelige medarbejdere og menighedsråd, så vi kan berige hinanden med de ting vi "opfinder" eller selv synes giver ny glæde eller indsigt i forbindelse med gudstjenester og kirkelige handlinger.

Indtil videre har vi lavet video om:

Kirkesangerlaug

En flok frivillige er på skift kirkesangere. Det giver mange fordele!

Kreakirke – gudstjeneste for de små

Familiegudstjenesten skabes og holdes i fællesskab.

Skærme i kirken – fordele og ulemper

Hør og se overvejelserne vedrørende skærme og projektorer i kirkerummet

Når frivillige hjælper til i gudstjenesten

Hør frivillige fortælle om deres opgaver og glæde ved at være deltagende

Samtalekort om gudstjenesten

Få gang i samtalen om gudstjenestens variationer på en helt enkel måde

Konfirmation ved døbefonten

Bekræftelsen af dåben giver god mening at holde, hvor det hele begyndte

Stående nadver

Hør om de gode argumenter for at holde stående fremfor knælende nadver

Jordpåkastelse med hænderne

Det giver en stærk symbolik at bruge hånden fremfor en skovl ved jordpåkastelsen. Her vises hvordan det kan gøres i praksis

Stillegudstjeneste

Kort gudstjeneste med fokus på stilhed og tavs uddeling af nadver, som indtages samtidig.

Alternative instrumenter

Om brugen af andre instrumenter end orglet. Hvilke er egnede – og hvordan?

Videoerne kan ses her: <https://www.viborgstift.dk/inspiration/praeste-og-gudstjeneste-tips>

Derudover har vi i udvalget også brugt en hel del tid på at udfærdige et inspirationsmateriale til "Skabelsens dag".

En opgave vi har fået af biskoppen, som vi har fundet sjov og inspirerende.

Det er tænkt som en fornyelse af høstgudstjenesten, som ikke giver så meget mening længere – især ikke i byerne. Og så kan en sådan gudstjeneste være en påmindelse om skaberværkets storhed, men også skrøbelighed, som vi skal passe på og tage vare på.

Inspirationsmaterialet er nu færdigt og kan ses på Viborg stifts hjemmeside her:

<https://www.viborgstift.dk/inspiration/skabelsens-dag>

Konsulentarbejdet:

Jeg vil minde om, hvad jeg også har nævnt i forrige rapporter, at jeg foruden at være sognepræst og stiftspræst for gudstjeneste også er ansat som stiftets uddannelseskonsulent. Den del andrager ca 50% af min heltidsstilling. Det medfører at jeg løbende er ansvarlig for omkring 20-25 nye præsters efteruddannelse under "Ny Præst" – et obligatorisk efteruddannelsesforløb, der blev indført i 2018. Forløbet indebærer blandt andet, at den nye præst i løbet af det første 1½ år får besøg af gudstjenestekonsulenten flere gange.

Første gang er lige efter ansættelsen – og gerne inden indsættelsen af den nye præst. Her hjælper jeg dem med at finde sig til rette i rummet og liturgien i lige netop deres lokale kirke(rum). Det er særdeles givende for begge parter, og er med til at den nye præst føler sig tryk og fortrolig med rummet, præsteklæderne, lydforstærkning og alt det andet, som hører med til at gennemføre en gudstjeneste.

Tillige finder der også en obligatorisk liturgisparring sted. Denne sker efter en højmesse, hvor jeg deltager og efterfølgende har en snak med præsten. Dette besøg ligger gerne efter et halvt til ét års ansættelse.

Det er to ting, der fylder en del på min "stiftspræstekonto", da dette alene bliver til omkring 20-30 møder på et år - med en del lange kørsler tillige, da Viborg stift geografisk er et ret stort område.

De to liturgiske besøg er ikke en del af min ansættelse som uddannelseskonsulent og "æder" derfor en hel del af min tid som stiftspræst.

Jeg er som stiftets uddannelseskonsulent også ansvarlig for stiftets mentorkorps. Det er obligatorisk, at alle nyuddannede præster skal have en mentor tilknyttet og vi har ca. 20 mentorer i stiftet, som jeg har tæt kontakt til

og bidrager med undervisning af. Hvor jeg overfor de nye præster mest tager mig af højmesserne og de "klassiske" gudstjenester, tager mentorerne sig af de kirkelige handlinger (vielser, begravelser, lørdagsdåb etc.) samt "særgudstjenester", andagter, kirkelige handlinger udenfor kirkerummet og hvad der ellers kan være af liturgiske udfordringer.

Der er på denne måde en væsentlig del at min ansættelse som stiftspræst for gudstjeneste, der "smitter af" på mit arbejde som uddannelseskonsulent.

Som jeg har skrevet før, er min kvote som stiftspræst omkring 20%, men det meste af den tid bruger jeg som omtalt ovenfor i mit arbejde som uddannelseskonsulent.

Derfor vil jeg også gentage, at det ville være godt med en forøgelse af kvoten – gerne i form af en ekstra person i f.eks. en 25% ansættelse. Det ville give et godt boost til området og give ny energi og inspiration i arbejdet.

Stiftspræst for gudstjeneste

Thomas Felter